

Omgaan met taalfouten van anderstalige studenten in studietaken (onderwijstaal Nederlands)

Studenten met een anderstalige achtergrond¹ maken soms taalfouten in gesproken en geschreven taalgebruik die niet (meer) voorkomen bij studenten met Nederlands als moedertaal². Vaak gaat het om kleine maar in het oog springende lexicale en grammaticale fouten die typisch zijn voor tweedetaalleerders³.

Hoe komt het dat tweedetaalleerders deze fouten (nog) maken?

Taalfouten van gevorderde tweedetaalleerders komen vaak voor bij het gebruik van nieuwe (abstractere of minder frequente) woorden, woordcombinaties, idiomen of complexere grammaticale structuren waar studenten minder vertrouwd mee zijn (zie appendix). Fouten ontstaan onder meer door:

- transferfouten vanuit de eerste taal: studenten zetten de kennis van het taalsysteem van de eerste taal in bij het leren van de tweede taal. Voorbeelden:
 - het weglaten van een lidwoord onder invloed van een Russische taalachtergrond (het Russisch kent geen lidwoorden);
 - andere woordvolgorde en intonatie onder invloed van de Turkse taalachtergrond
 - gelijkvormige woorden in de eerste taal ('valse vrienden')
- transferfouten vanuit het Nederlands: verwarring door gelijkenissen met Nederlandstalige woorden en structuren die de student al wel kent;
- hypercorrectie: een vermeende taalfout ten onrechte 'verbeteren'.

Doordat de fase van implementatie van het taalsysteem op jonge leeftijd via indirecte feedback van de ouders ontbreekt, blijven moeilijk aan te leren taalkwesties zoals het gebruik van juiste voorzetsels of lidwoorden, ook bij gevorderde tweedetaalleerders een aandachtspunt. Zelfs als de taalleerder zelden fouten maakt, geven ze aanleiding tot onzekerheid of hypercorrectie.

Hoe omgaan met fouten van tweedetaalleerders?

De meeste 'anderstalige' fouten verdwijnen vanzelf naarmate de student meer ervaring opdoet met de tweede taal (De Vries & Verspoor 2010): door tegen zaken aan te lopen (*noticing the gap*) of net bevestigd te worden in het taalgebruik, bouwen taalleerders hun taalkennis stapsgewijs op.

Fouten in de tweedetaalverwerving zijn dan ook te beschouwen als een normale en noodzakelijke fase in het taalleerproces: de ontwikkeling van het academische instapniveau⁴ (niveau B2 of C1 van

¹ 'Studenten met een anderstalige achtergrond' zijn studenten die Nederlands niet (of niet uitsluitend) vanaf hun geboorte kregen aangeboden.

² 'Moedertaalsprekers Nederlands' zijn studenten die het Nederlands van bij de geboorte aangeboden kregen van de ouders.

³ 'Tweede taal' verwijst naar de taal die niet de moedertaal is, maar wel dominant is in de omgeving van de student (Bogaert & Van den Branden 2011). In dit verband spreekt men soms ook van 'meertalige studenten'.

⁴ Studenten die hun secundair onderwijs niet in het Nederlands hebben gevolgd, worden toegelaten tot de universiteit na het behalen van een taalcertificaat dat gelijkstaat aan het ERK-niveau B2 (C1 voor taalkundige opleidingen). Studenten met een andere moedertaal dan het Nederlands die hun secundaire vooropleiding (gedeeltelijk) in het Nederlands hebben gevolgd, hoeven geen taalcertificaat te behalen.

het Europese Referentiekader (ERK) naar het (bijna-)moedertaalniveau vergt een intensieve leerperiode. Cruciaal in het leerproces zijn input, oefenkansen en feedback die de taalleerder krijgt, en tijd.

“Both common sense and expert knowledge tell us that learning a language other than the mother tongue is a complex process that happens through and over time” (Ortega & Iberri-Shea 2005).

Hieronder worden suggesties gegeven over hoe docenten kunnen omgaan met typische taalfouten van tweedetaalleerders. Een aantal suggesties is ook van toepassing op de ondersteuning en beoordeling van Nederlandstalige studenten.

Ondersteuning van het taalleerproces

- Mik op een zo hoog mogelijk niveau van taalontwikkeling bij elke student. Stel daarbij uitdagende maar realistische eisen aan het taalgebruik, rekening houdend met de academische ervaring van de student (in-, door- of uitstromer).
- Creëer een veilig leerklimaat waarin taalfouten van tweedetaalleerders niet alleen gesanctioneerd worden, en waarin meertaligheid - ook door medestudenten - als iets positiefs wordt gezien.
- Organiseer voldoende oefenkansen waarvoor studenten academisch taalgebruik moeten inzetten. Dat kan bijvoorbeeld via korte onbeoordeelde schrijfoopdrachten tijdens de les (*writing to learn*) of door mondelinge interactie tussen studenten ('Bedenk per twee een oplossing voor dit probleem').
- Stimuleer positieve interactie en samenwerking tussen moedertaalsprekers en tweedetaalleerders. Studenten met een anderstalige achtergrond geven soms aan dat ze weinig kansen hebben om met moedertaalsprekers te communiceren.
- Gebruik feedback op de communicatie van tweedetaalleerders om hun taalverwerving te stimuleren:
 - Bevestigende of positieve feedback (motiveert studenten om hun taalgebruik verder te ontwikkelen).
 - Verhelderende feedback, bijvoorbeeld bij een onduidelijk antwoord ("Wat bedoel je met ...")
 - Verbeterende feedback:
 - Door te parafraseren: "Ik vind dit *het best methode*." – "Waarom vindt u dit de beste methode?"
 - Door aanwijzingen te geven (feed forward): "*Gebruik je de spelling- en grammaticacontrole op je computer?*"
- Onderbreek de communicatie niet om te wijzen op een taalfout. Ga altijd (eerst) in op de inhoud. Hou feedback eventueel voor na het gesprek of 'verbeter' een fout door ze juist te parafraseren.

- Motiveer tweedetaalleerders om actief aan de slag te blijven met hun taalverwerving. Geef tips over hoe ze aan hun taalvaardigheid kunnen werken, zoals:
 - Noteer nieuwe woorden altijd in hun context;
 - Hou rekening met feedback uit vorige opdrachten;
 - Verzamel goede voorbeelden van formuleringen of teksten.
- Vraag in een grote groep of aula niet wie er allemaal anderstalig is. Studenten kunnen het als stigmatiserend ervaren om op die manier aangesproken te worden, ook al is het goed bedoeld. Plan tijd in voor of na de les waarin studenten met individuele vragen terechtkunnen.

Beoordelen van taalfouten

- Laat studenten weten of en welke aspecten van taalgebruik in een studietaak meetellen in de beoordeling.
- Beoordeel taalvaardigheid niet alleen op het niveau van correct taalgebruik⁵. Taal is een breed gegeven dat functioneel wordt ingezet om te communiceren over (vak)inhouden en omvat dus ook aandacht voor:
 - logische opbouw en samenhang
 - adequate formulering (helder, precies, objectief)
 - juiste stijl- en registerkeuze (formeel, zakelijk, academisch).
- Koppel de beoordeling van een taak aan expliciete leerdoelen: taalvaardigheid speelt een belangrijke rol in elke studietaak (taal, denken en inhoud hangen samen), maar elke taak hoeft niet noodzakelijk apart op (elk aspect van) taalgebruik beoordeeld te worden;
- Evalueer de vooruitgang in het taalleerproces (hoe evolueert het taalgebruik, wat doet de student met feedback etc.) in samenspraak met de student. Maak daarbij een onderscheid tussen korte- en langetermijndoelen.
- Maak in de beoordeling van ‘anderstalige fouten’ (lidwoorden, grammatica, uitspraak etc.) een onderscheid tussen fouten die het begrip van de inhoud in het gedrang brengen en fouten die dat niet doen.
- Maak duidelijke afspraken rond het laten nakijken van schriftelijke werkstukken: mogen/moeten studenten werkstukken vooraf laten nakijken op taalfouten?
- Geef studenten voldoende tijd om schriftelijk of mondeling te antwoorden. Bespreek met studenten hoe ze de tijdsdruk op bijvoorbeeld een proefexamen hebben ervaren.
- Maak afspraken rond het gebruik van een woordenboek tijdens het examen. De mogelijkheid om een woordenboek te raadplegen kan voor sommige anderstalige studenten op zich al een geruststelling zijn.

Taalondersteuning voor tweedetaalleerders

Studenten van de UAntwerpen kunnen terecht op *Monitoraat op maat – Academisch Nederlands* voor gratis taalondersteuning. Specifiek voor tweedetaalleerders organiseert *Monitoraat op maat*

⁵ Deze suggestie geldt ook voor de beoordeling van medestudenten via peerfeedback.

door het jaar heen workshops en individuele begeleiding rond schriftelijke en mondelinge taalvaardigheid. *Monitoraat op maat* biedt geen nalees- en correctieservice.

Alle studenten van de UAntwerpen hebben toegang tot de Blackboardcursus “Basistaalvaardigheid academisch Nederlands: tips en oefeningen”. Deze cursus bevat ondersteunend leer-, oefen- en zelftestmateriaal rond diverse academische studietaken zoals papers schrijven en wetenschappelijke teksten lezen. Daarnaast bevat de cursus ook specifiek leer- oefenmateriaal voor tweedetaalleerders over onder meer lidwoordgebruik en grammaticale struikelblokken in academische context.

Anderstalige studenten van de UAntwerpen kunnen voor 10 euro een jaarlicentie kopen voor de online grammatica- en taalvaardigheidscursus Nederlands van ‘Altissia’. Deze cursus focust op dagelijks taalgebruik van niveau A1 tot C1 (gevorderd), ook in professionele context.

Ondersteuning voor docenten

Docenten die vragen hebben over het beoordelen van taalvaardigheid in studietaken of over de ondersteuning van taalvaardigheid van studenten, kunnen steeds terecht op *Monitoraat op maat – Academisch Nederlands* (www.uantwerpen.be/monitoraatopmaat).

Bij ECHO zijn onderwijstips te vinden over de beoordeling en ontwikkeling van academische taalvaardigheid van studenten:

- Het belang van taal bij beoordeling
- Talige verwachtingen duidelijk maken bij academische schrijftaken
- Werken aan academische taalvaardigheid doorheen de opleiding

Het Infocenter Onderwijs op Pintra bevat goedepraktijkvoorbeelden rond het geven van talige feedback.

Literatuur

Berckmoes, D & H. Rombouts (2009). *Intern rapport verkennend onderzoek naar knelpunten taalvaardigheid in het hoger onderwijs* Antwerpen: Linguapolis / Universiteit Antwerpen.

De Vries, F. & M. Verspoor (2010). “Taalfouten maken mag in tweede taalontwikkeling!” In: *Levende Talen Tijdschrift* 11 (3), 18–28.

Hajer, M. & T. Meestringa (1995). *Handboek taalgericht vakonderwijs*. Bussum: Coutinho.

Hattie, J. & G. Yates (2014). *Visible Learning and the Science of How We Learn*. New York: Routledge.

Hoefnagel, M. (2008). “Het kan veel beter. Over de hardnekkigheid van bepaalde taalfouten en wat daaraan te doen is”. In: *Les. Tijdschrift voor het onderwijs aan anderstaligen*, 26 (152), p. 37-39.

Ortega, L. & G. Iberri-Shea (2005). Longitudinal research in second language acquisition: recent trends and future directions. In: *Annual Review of Applied Linguistics*, 25, p. 26-45. Geraadpleegd op 28 november 2016 op <https://www.cambridge.org/core/journals/annual-review-of-applied-linguistics/article/longitudinal-research-in-second-language-acquisition-recent-trends-and-future-directions/04836DF572890753F56AA963C37BDB74>

Smits, T.(et al.) (2013). *Observatiewijzer Leeronderzoek Differentiatie*. UAntwerpen.

Monitoraat op maat – Academisch Nederlands

Spruyt, E. (2016). *Grammaticale fouten in het academisch Nederlands van UA-studenten in begeleiding bij Monitoraat op maat*. Bachelorscriptie voor Toegepaste Taalkunde, UAntwerpen.

Strybol, J. (2011). "Breed motiveren. Op zoek naar motivatoren bij cursisten." In: *Les. Tijdschrift voor het onderwijs aan anderstaligen*, 29 (173), p. 3-7.

Van Rijswijk, R. (2016). *The strength of a weaker first language: Language production and comprehension by Turkish heritage speakers in the Netherlands*. Radboud Universiteit.

Appendix

Welke fouten maken tweedetaalleerders?

Onder specifieke taalfouten van tweedetaalleerders begrijpen we fouten tegen het woordgebruik, woordvorming, zinsbouw en spelling die we doorgaans niet terugvinden bij moedertaalsprekers van het Nederlands.

Grammaticale fouten hebben doorgaans een kleinere impact op het begrijpen van de inhoud dan lexicale fouten (woordenschat).

Woordenschat

- niet-frequente algemene woordenschat
- algemene academische woordenschat
- idioom
- voorzetsels
- vaste combinaties

voorbeelden

De *onderzoek problematiek* zal *ingevuld* worden door eerst en vooral de probleemstelling te formuleren.

Desalniettemin [in plaats van “Daarnaast”] zal ervoor geopteerd worden om ook een empirisch onderzoek te doen door middel van het uitwerken van data van een case van B-Logistics.

Van dit standpunt is *veiligheidsmaximisatie* de hoofddoelstelling van de VS .

Momenteel is er *veel aandacht gericht aan* isolatie van huizen om te besparen en milieuvriendelijk te zijn.

Er worden *de absoluten* latenties *berekent* en op simulatieniveaus *opgelevert*. Uit de relatie van deze resultaten en de standaardgolven is de mate en het gebied van de slechthorendheid te zien.

Dit wordt voldoende met behulp van de steekproefverdeling *getoond*.

In hun onderzoek hebben die wetenschappers *bekend gemaakt* dat als men die stress lang aanhoudt, het verkeer afloopt.

Lidwoorden

- wel of geen lidwoord
- bepaald of onbepaald lidwoord
- de of het

voorbeelden

Het laatste decennium wordt in de Europese welvaartstaten *een* bijzondere aandacht besteed aan impact en aanpak van kinderarmoede.

Vervolgens zal er *bewerking* doorgevoerd worden om *database* te kunnen opstellen.

Als men differenties tussen *de rechter en de linker oor* ziet of vormveranderingen van specifieke golven, kan men met behulp van dit diagram de looptijd tot de hersenstam meten.

Woordvorming

- verbuiging van het bijvoeglijke naamwoorden (*nieuw/nieuwe*) en voornaamwoorden (*welk/welke, ons/onze, ...*)
- voornaamwoorden *die/dat, deze/die*
- werkwoordvervoeging (*werd onderzocht*)
- meervoudsvorming (*democraties*)

voorbeelden

De wet van 15 mei 1987 betreffende de namen en voornamen is m.i. een *verouderd wet* met veel lacunes. De identiteit, m.b. de (familie)naam van iemand is een *zeer persoonlijk aangelegenheid*, waarover geen onzekerheid zou mogen bestaan.

De onderzoeksvraag luidt: welke *impacts* hebben frequente vertragingen op de stiptheid van goederentreinen?

Deze *abstract categorieën* zoals tijd, ruimte en telbaarheid vormen de basis *waarvan* wij *het* wereld kunnen interpreteren.

Zinsbouw

- inversie en bijzinstructuur
- plaats van werkwoorden in de zin
- volgorde van zinsdelen (zoals tijd – manier – plaats)
- gebruik van 'er'
- gebruik van 'te' in combinatie met een infinitief

voorbeeld

Deze antwoorden maken *er* ook deel van het kwalitatief onderzoek uit.

Exploratie naar deze factoren *brenge*n in kaart de *knelpunten* waarop het optimalisatiebeleid *moet* zich richten.

Daarom zegt De Saussure dat een taal *moet* binnen de taal *definieert* worden.

Deze fase *kunnen* we noemen *voorbereidingsfase*.

Spelling

- spelling van klinkers en medeklinkers (korte en lange vocalen, enkele of dubbele medeklinkers)
- aaneenschrijven (hoewel dit ook problematisch is bij sommige moedertaalsprekers)
- spelling van bv. f / ph, i / ie / y (zoals in fotografie versus photography)

voorbeeld

Maar de test geeft alleen een overzicht over de werking. Als er *precieser* moet *gezoekt* worden naar de oorsprong van het gehoorverlies is deze test niet geschikt. Ook worden er geen oorzaken *onderzocht*. Als er bijvoorbeeld iets mis gaat bij het *omschakelen* van elektrische potentialen laat deze test geen oorzaak daarvoor zien.

De *onderzoek* *problematiek* zal ingevuld worden door eerst en vooral de probleemstelling te formuleren.

Opmerking: dt-fouten zijn geen ‘typische’ fouten van anderstaligen.

Uitspraak

- articulatie van klinkers en medeklinkers
- woordaccent
- prosodie (ritme, intonatie, tempo)

Moedertaalsprekers van het Nederlands laten de toonhoogte van hun stem omlaag gaan aan het einde van een zin om aan te geven dat er een punt komt. In het Turks blijft de toonhoogte in vergelijkbare structuren gelijk; in het Nederlands van tweedetaalleeders met een Turkse achtergrond klinkt dit vaak door (Van Rijswijk 2016).